

ORIVESI LAAHUSJÄRVI
kivikautisen asuinpaikan koekaivaus 2006

Päivi Kankkunen

Museovirasto - arkeologian osasto - koekaivausryhmä I

sisällys

arkistotietoja	2
tiekarttaote	3
peruskarttaote	4
johdanto	5
topografia, maaperä ja lähilöydöt	6
Saarenmäki	6
kaivausmenetelmä	7
koekuoppahavainnot	7
löydöt	8
tiivistelmä	8
negatiiviluettelo	9
dialuettelo	9
valokuvasivut	10 – 11
yleiskartta	12
vaaituskartta	13

Orivesi Laahusjärvi

kivikautisen asuinpaikan koekaivaus 5. – 16.6.2006

arkistotietoja

Kunta: Orivesi

Kylä: Holma

Kohde: Laahusjärvi, muinaisjäännösrekisteritunnus 1000002397

Tila: Holma, kiinteistörekisteritunnus 562-403-0001-0154

Omistaja: Juha Maunu, Laasolantie 25, 35300 Orivesi

Sijainti: Oriveden kirkosta noin 3 km itäkoilliseen

Peruskarttalehti: 2142 08 LEPPÄHAMMAS

Koordinaatit: p = 6844862, i = 3362908, z =90 – 93 m mpy (Laahus 2)

Aiemmat tutkimukset ja löydöt:

1905 HM 55:74 poikkikirves, saatu museoon löytäjältä Holman kartanon torpparilta Juuso Kivelältä ylioppilas H.H. Vuorisen kautta

1977 pikainventointi Matti Bergström (kohde 30)

2003 inventointi Jouko Pukkila, KM 33816:1–24, diar. 27.6.2003 (sisältää Tapani Maunun keräämät löydöt asuinpaikka-alueelta: talttoja, tuuria ja kiviesineiden katkelmia)

2004 koekuopitus Ulla Lähdesmäki, löytöalueella Laahusjärvi 3

Tähän kertomukseen liittyvät:

löydöt KM 35928:1–25

negatiivit 142407 – 142412

diat 59300 – 59305

yleiskartta sivulla 12

vaaituskartta sivulla 13

Tutkimusalue/kaivettu alue 2006: tutkimusalueen laajuus noin 300 x 100 m, kaivettu alue 47 m²

Kirjallisuutta:

Teivas, Eija 2003 Kumpuja ja kivinavettoja. Oriveden kulttuuriympäristöohjelma.

Lähdesmäki, Ulla & Palokoski, Marita 2006 Pirkanmaan kiinteät muinaisjäännökset

ORIVESI LAAHUSJÄRVI

Päivi Kankkunen 2006

Ote tiekartasta GT-5

MK 1:200000

tutkimuskohde ympyröity

ORIVESI LAAHUSJÄRVI

Päivi Kankkunen 2006

Ote peruskarttalehdestä 2124 08 LEPPÄHAMMAS

MK 1:20000

Muinaisjäännösalueen keskikoordinaatti: p = 6844950, i = 3362830, z = 95-97 m mpy

Johdanto ja tutkimushistoria

Laahusjärven ja Saunalammen välisen Kartunsalmen pohjoispuoliselta peltolakaudelta on maanomistaja löytänyt kiviesineitä ja niiden kappaleita. Inventoinnissa vuonna 2003 löytyi samoilta alueilta kvartsi-iskoksia. Laahuksen pohjoiselle peltoaukealle muodostui kolme löytöaluetta: Laahus 1, 2 ja 3. Näistä alue 1 sijaitsee Saunalammen itäisessä pohjukassa olevan huvilan itäpuolisella peltoalueella, myötäillen suurin piirtein korkeuskäyrää 90 m mpy. Tästä noin 100 m eteläkaakkoon samalla peltoaukealla on Laahus 2 löytökeskittymä, joka noin 300 m:n pituisella matkalla myötäilee em. korkeuskäyrää. Laahus 2:sta noin 200 metrin päässä lännessä, pellossa olevan kohouman takana, on löytöalue Laahus 3.

Kohteiden tutkiminen tuli ajankohtaiseksi, kun maanomistaja otti yhteyttä salaojitushankkeen tiimoilta. Ulla Lähdesmäki kävi koekuopittamassa Laahus 3:n aluetta 29.10.2004. Laahus 1-2:n koekuopitus otettiin koekaivausryhmä 1:n ohjelmaan ajalle 5.-16.6.2006. Löytöalueita tutkittiin koekuopin siltä osin kun salaojitus tulisi niitä koskemaan.

Kaivauksen piirtäjänä toimi FM Teija Nurminen, tutkimusavustajana fil.yo. merkonomi Olli Kunnas ja kaivajina HuK Hanna Kääriäinen, fil.yot Anna-Riikka Vadén ja Samuli Seppänen.

Helsingissä, 30.1.2007

Päivi Kankkunen

Topografia, maaperä ja lähilöydöt

Holman eli Luodon kartano on vanhin tila näillä seuduilla. Kartanon peltoja sijaitsee niin luoteessa Niuhanjärven rannoilla kuin Laahuksen rannoilla kaakossa. Järviä yhdistää joki, joka on Holman kartanon kohdalla laajentunut Saunalammeksi. Läheltä Holman taloa ylittää joen nykyinen Tampere-Jyväskylä-tie.

Holman talosta kaakkoon, Laahuksen pohjoispuolisilla peltolakeuksilla on sijainnut kivikautinen asuinpaikka tai useampiakin. Suurten kallioalueiden välissä on ollut muinoin kapea, koillis-lounas-suuntainen salmi, joka Saunalammen kohdalla on yhtynyt kaakko-luoteissuuntaiseen leveämpään salmeen. Leveän salmen lounaan puoleinen ranta ja maisema ovat olleet hyvin loivapiirteisiä verrattuna vastakkaiseen, koilliseen puoleen. Laahuksesta on johtanut vesitie Oriselkään ja sieltä edelleen Längelmäveden. Laahuksen asuinpaikat ovat sijainneet sen pohjoispuolisella niemellä, joka on ollut näiden salmien yhtymäkohdassa.

Esihistoriallisia asuinpaikkoja on myös kartanon ja Tampere-Jyväskylä-tien luoteispuolella, Niuhanjoen koillisella rannalla. Täällä asuinpaikkoihin viittaavat löydöt ovat samankaltaisilta topografisilta paikoilta ja samoilta korkeuksilta kuin Laahuksen asuinpaikat. Niuhanjoen asuinpaikkalöytöjen vyöhyke alkaa heti kohta kartanon piha-alueelta.

Kivikautinen asuinpaikka on sijainnut myös kartanosta koilliseen, nykyisen peltoaukean keskellä kohoavan Saarenmäen juurella, mäen eteläpuolella.

Vesiraja on ollut noin 90 m:ssä vuoteen 1604, jolloin Iharinkoski murtui ja vedet laskivat noin 84 m:n tienoille. Maaperä on laajalla alueella pääosin silttiä tai savea.

Saarenmäki

Laahuksen pohjoispuolisen niemen koillispuolella on muinoin sijainnut saari, nykyisin mäen nimi on Saarenmäki. Saari on sijainnut keskellä kapean salmen laajentumaa. Mäen eteläjuurella on havaintoja kivikautisesta asuinpaikasta. Täällä Saarenmäellä kerrotaan sijainneen ensimmäinen Luodon kartanon päärakennus, joka oli poltettu nuijasodassa 1500-luvun lopussa. Tämän jälkeen kartano on siirretty nykyiselle paikalleen (Längelmäveden historia I).

Laahuksen kaivauksen aikana tarkastettiin Saarenmäkeä. Mäki on laeltaan, ja suurimmaksi osaksi myös läntiseltä puoleltaan, kalliota ja kivikkoa. Sen itäinen reuna on tasaisempaa, tiheään kasvavaa haavikkoa ja pusikkoa, niin että liikkuminen on vaikeaa. Havaintomahdollisuudet olivat huonot. Jonkinlaisia myöhempiä maanpitylän jälkiä kuitenkin havaittiin sekä tasaiselta vaikuttavaa aluetta.

Emeritusisäntä Tapani Maunu oli havainnut mäen itäisellä reunalla maita työnnellessään muuta maata tummempaa maata (keskustelu 13.6.2006). Vanhassa peruskartassa Kulovuoren mäeltä, saarekkeen itäiseltä puolelta johtaa pellon läpi Saarenmäen itäreunaan viljelemätön kaistale, jossa on kosteikkomerkkejä. Nytemmin alue oli laajempi ja umpeen kasvanut kosteikko.

Saarenmäen eteläreunassa pellon viertä kiertäessämme ja noustessamme mäkeä ylös, havaitsi Hanna Kääriäinen pellon pinnalla hiotun kiviesineen kappaleen, jonka kuitenkin jätimme löytöpaikalleen. Löytökorkeus oli noin 90 – 95 m mpy. Pellossa kasvoi vilja.

Kaivausmenetelmä

Löytöalueelle Laahus 2 paalutettiin salaojituksen suunnitelmakarttaan merkitystä KP1:stä alkaen peruslinja järvelle päin, rinnettä alas. Linja oli pääilmansuuntien mukainen. Tämä linja sijaitsi lähellä salaojituksen korkeuskäyrien vastaista runkoputkea. Tästä linjasta paalutettiin suoraan kulmaan itä- länsi-suuntaisia linjoja; rinteän myötäisiä linjoja. Tähän koordinaatistoon sijoitettiin löytöalueelle 10 m:n välein neliömetrin suuruisia koekuoppia, joiden mittakulmana oli lounaiskulma. Koekuoppia kaivettiin 47 kappaletta.

Koekuopat kaivettiin kyntösyvyyden alapuolelle, 30 – 80 cm:iin pinnasta mitaten. Kyntökerros kaivettiin lapiolla ja sen alainen osa pelkalla. Kyntökerros oli ylinnä oleva löytöjen talteenottoyksikkö. Muistiinpanojen ja vaaituksen jälkeen koekuopat peitettiin.

Tutkimusalueelta piirrettiin yleiskartta mittakaavaan 1:2000. Yleiskartan pohjana on salaojituksen suunnitelmakartta. Kiintopiste siirrettiin viereisen tilan, Saunalammen rannassa olevasta rajapyykistä, jonka korkeus merenpinnasta on 84,84 m salaojituksen suunnitelmakartan mukaan. Koekuoppien korkeudet laskettiin absoluuttisiksi.

Koekuoppaa 520/170 laajennettiin hieman pohjoiseen ja länteen kuopassa näkyneen nokisen kerroksen vuoksi.

Havainnot

Neljässä koekuopassa havaittiin kyntökerroksen alla poikkeavan väristä maata. Koekuopissa 410/260, 270 ja 280 havaittiin tumma kerros noin 55cm:n, kahdessa koekuopassa noin 70 cm:n syvyydellä pellon pinnasta mitaten. Kerros oli noin 20 cm paksu ja siinä oli havaittavissa jonkin verran hiilhippuja ja yhdessä kuopassa kerroksessa oli hieman orgaanisia aineshippuja (neg. 142409, dia 59302). Kerros tulkittiin alavan sijaintinsa vuoksi liittyväksi rantapinnan muutoksiin vuoden 1604 tienoilla.

Koekuopassa 520/170 (neg.142410-11, dia 59303-04) havaittiin kyntökerroksen alla tummempaa, sekoittunutta maata. Koekuoppaa laajennettiin ja sekoittuneen maan läikkä

kaivettiin puhtaaseen pohja saveen, noin 65 cm:n syvyyteen. Sekoittunut, osin hiilihippuja sisältänyt alue muuttui kaivettaessa epämääräiseksi rajoiltaan ja siinä oli eri suuntiin ulokkeita. Kyseessä oli mitä ilmeisemmin kannon jäännös.

Koekuopissa todettiin nykyisen kyntösyvyyden olevan keskimäärin 25 cm. Peltomultaa tai humuspitoista maata ei pellon pintaosissa ollut juuri lainkaan. Kolmen koekuopan kohdalle osui oja.

Löydöt

Löytöjä saatiin vain pellon kyntökerroksesta 14:sta koekuopasta.

Koekuopista:

kpl(g)	
kvartsikaavin t. kpl	2(9,3)
kvartsi-iskos	8 (15)
palanut luu	(0,3)
pii-iskos	1(2)
tuluspii	1(4,4)
liitupiipun varren kpl	1 (1,9)

Irtolöydöt:

kpl(g)	
kvartsikaavin	2(14,7)
kvartsiydin	1(169,6)
kvartsi-iskos	3(13,6)
liitupiipun varren kpl	1(4,8)
saviast.kpl, dreijattu	1(8,8)

Tutkimusalueelta löydettiin kaikkiaan 11 kvartsi-iskosta ja neljä kvartsikaavinta sekä yksi kvartsiydin. Näiden löytöjen perusteella voimme päätellä, että alueella on valmistettu kvartseista käyttöesineitä. Nykyisemmän materiaalin osuus on hyvin vähäinen, vain pari liitupiipun varren kappaletta, tuluspii sekä dreijalla valmistetun saviastian palanen. Asuinpaikkaa ei löytömaterialin perusteella voi ajoittaa.

Tiivistelmä

Oriveden Laahusjärven ja Saunalammin rantapelloille suunniteltiin salaojitusta. Samoilta pelloilta on löydetty kivikautisia asuinpaikkalöytöjä kolmesta eri kohdasta: Laahusjärvi 1, 2 ja 3. Kohdassa Laahusjärvi 3, salaojituksen kohdalla, Ulla Lähdesmäki teki koekuopitusta vuonna 2004. Löytöjä ei tullut, mutta hän havaitsi kahdessa koekuopassa kynnöksen alla tummaa maata, jonka hän tulkitsi kulttuurimaaksi.

Laahusjärvi 1-2:ssa koekuoppaverkosto sijoitettiin niille kohdille, joita salaojitus tulisi koskemaan. Koekuopat olivat neliömetrin suuruisia ja niitä oli yhteensä 47 kappaletta.

Löytökohtien Laahus 1 ja 2 koekuopituksen tuloksena voidaan todeta, että mahdollisesta esihistoriallisesta asuinpaikasta ei ole säilynyt jäännöksiä kyntökerroksen alapuolella,

joitakin kyntökerroksesta tavattuja löytöjä lukuun ottamatta. Salaojitushanke voidaan toteuttaa suunnitellussa laajuudessa. Löytöalueilla Laahus 1 ja 2 voidaan todeta mahdollisen asuinpaikan tuhoutuneen eikä alueen maankäytölle jatkossa ole muinaismuistolain asettamaa estettä.

Negatiiviluettelo

- 142407 Yleiskuva tutkimusalueelle, Laahus taustalla, pellon keskivaiheilla kohde Laahus 1, kuvattu luoteesta
- 142408 Yleiskuva tutkimusalueelle, taustalla, keskellä kohde Laahus 2, kuvattu Laasolantieltä, koillisesta
- 142409 Koekuoppa 410/270, kaivettu noin 85 cm, kuvattu etelästä
- 142410 Koekuoppa 520/170, länsiprofiili ja sekoittunut kohta kaivettu pois, kuvattu idästä
- 142411 Koekuoppa 520/270, kaivettu pääosin noin 35 cm, kuvattu idästä
- 142412 Kaivaustyöryhmä, vas: Anna-Riikka Vadén, Hanna Kääriäinen, Olli Kunnas, Teija Nurminen ja Samuli Seppänen

Dialuettelo

- 59300 Yleiskuva tutkimusalueelle, Laahus taustalla, pellon keskivaiheilla kohde Laahus 1, kuvattu luoteesta
- 59301 Yleiskuva tutkimusalueelle, taustalla, keskellä kohde Laahus 2, kuvattu Laasolantieltä, koillisesta
- 59302 Koekuoppa 410/270, kaivettu noin 85 cm, kuvattu etelästä
- 59303 Koekuoppa 520/270, kaivettu pääosin noin 35 cm, kuvattu idästä
- 59304 Koekuoppa 520/170, länsiprofiili ja sekoittunut kohta kaivettu pois, kuvattu idästä
- 59305 Kaivaustyöryhmä, vas: Anna-Riikka Vadén, Hanna Kääriäinen, Olli Kunnas, Teija Nurminen ja Samuli Seppänen

Orivesi Laahusjärvi
Päivi Kankkunen 2006

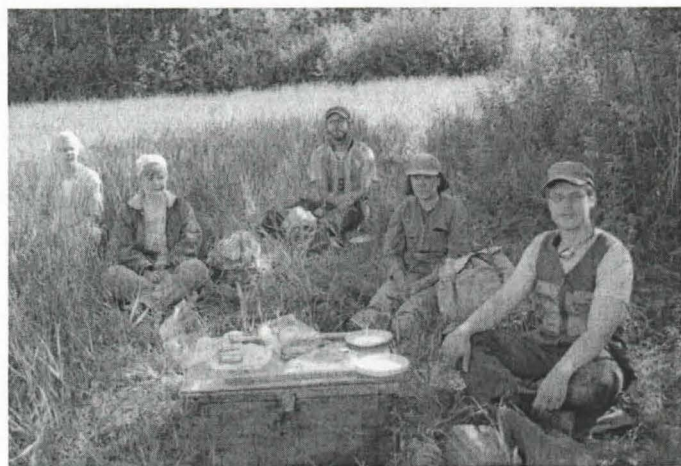
F.142408

Yleiskuva tutkimusalueelle, taustalla,
pellon keskivaiheilla Laahus 2,
kuvattu Laasolantieltä, koillisesta

F.142407

Yleiskuva tutkimusalueelle, Laahus
taustalla, pellon keskivaiheilla kohde
Laahus 1, kuvattu luoteesta

F.142412

Kaivaustyöryhmä, vas: Anna-Riikka Vadén,
Hanna Kääriäinen, Olli Kunnas, Teija
Nurminen ja Samuli Seppänen

Orivesi Laahusjärvi
Päivi Kankkunen 2006

F.142409
Koekuoppa 410/270, kaivettu
noin 85 cm, kuvattu etelästä

F.142411
Koekuoppa 520/270, kaivettu
noin 35 cm, kuvattu idästä

F.142410
Koekuoppa 520/270,
länsiprofiili, sekoittunut
kohta kaivettu pois, kuvattu
idästä

ORIVESI LAAHUSJÄRVI

Päivi Kankkunen 2006

Yleiskartta
mk 1:2000

Kartoittaneet Olli Kunnas ja
Teija Nurminen
Pohjakarttana salaojatyö-
suunnitelma
Digit. Teija Nurminen

- suunniteltu salaojaputki
- koekuoppa

ORIVESI LAAHUSJÄRVI
Päivi Kankkunen 2006

Vaaituskartta
mk 1:1000

Kp 96, 34 m mpy
Lukemat metreinä merenpinnasta

Digit. Teija Nurminen

Neulapohjoinen

